

POSTANOWIENIE

29 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba

na posiedzeniu niejawnym 29 września 2023 r. w Warszawie
w sprawie z wniosku Prokuratora Okręgowego w Bydgoszczy
z udziałem J. L., G. L. i A.T.
o ubezwłasnowolnienie częściowe J.L.,
na skutek skargi kasacyjnej J. L.
od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 19 grudnia 2022 r., V ACa 728/22,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 19 grudnia 2022 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację uczestnika J. L. od postanowienia Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 24 marca 2022 r., orzekającego jego ubezwłasnowolnienie częściowe z powodu schizofrenii paranoidalnej.

U podstaw rozstrzygnięcia Sądów *meriti* legło stwierdzenie, że u uczestnika stwierdzono schizofrenię paranoidalną oraz niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji na stałe. Wprawdzie jest częściowo zdolny do samodzielnego funkcjonowania w zakresie prostych czynności życia codziennego, a także do uczestnictwa w postępowaniu sądowym z pomocą prawną, ale wymaga nadzoru nad leczeniem, gdyż jego wgląd i krytycyzm chorobowy nie jest aktualnie zadawalający, a od regularnego leczenia i systematycznego przyjmowania leków

jest uzależnione jego przystosowanie do norm społecznych i właściwy ogląd rzeczywistości.

Ponadto jego orientacja w zakresie przedmiotu i kierunku toczących się z jego udziałem spraw sądowych jest niewystarczająca, wymaga w tym zakresie nadzoru i wsparcia. Nie jest w stanie samodzielnie kierować swoim postępowaniem i podjąć ważnych życiowo decyzji. Ubezwłasnowolnienie częściowe pozwoli na zabezpieczenie interesów uczestnika, toczy się bowiem postępowanie spadkowe po zmarłej matce uczestników A. T., G. L. i J. L., w którym rodzeństwo jest silnie skonfliktowane. Uczestnik zamieszkuje w spadkowej nieruchomości, a jego żywotne interesy nie mogą być identyfikowane z interesami brata G. L. i bratanka Ł. L., którzy udzielają mu bieżącej pomocy.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez uczestnika J. L. (w treści skargi na skutek oczywistej omyłki odwołano się do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, prawidłowo przytaczając datę i sygnaturę zaskarżonego orzeczenia oraz domagano się zasądzenia kosztów postępowania według norm przepisanych od organu rentowego na rzecz odwołujących się).

Skarżący we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołał się na przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c.

Jego zdaniem w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne dotyczące właściwego zastosowania art. 16 k.c. w zakresie przesłanek ubezwłasnowolnienia częściowego w sytuacji, gdy ubezwłasnowolnienie ma na celu pomóc osobie, która ma być ubezwłasnowolniona w załatwianiu jej spraw osobistych lub majątkowych a ograniczono się jedynie do ustalenia, że spełnione są przesłanki choroby psychicznej.

Niezależnie od powyższego skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Ustalenie samego faktu choroby psychicznej nie może bowiem prowadzić do ubezwłasnowolnienia częściowego w sytuacji, gdy osoba, której postępowanie dotyczy, ma możliwość kierowania swym postępowaniem i nie jest jej potrzebna pomoc do prowadzenia swoich spraw. W konsekwencji Sąd powinien oddalić wniosek o ubezwłasnowolnienie, skoro sytuacja życiowa skarżącego jest

ustabilizowana i nie zachodzi potrzeba podjęcia żadnych działań wymagających ustanowienia opieki.

Prokurator Okręgowy w Bydgoszczy i uczestniczka A. T. w odpowiedziach na skargę kasacyjną wnieśli o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą usuwanie błędów w zakresie wykładni i stosowania prawa w każdej indywidualnej sprawie.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma istotne znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151).

Oparcie natomiast wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć. Nie istnieje przy tym istotne zagadnienie prawne ani potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia oraz wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (zob. m. in. postanowienia Sądu Najwyższego z 17 marca 2015 r., I PK 4/15, niepubl.; z 23 kwietnia 2015 r., I CSK 691/14, niepubl.; i z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, niepubl.).

Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania nie spełnia tych wymogów. Nie uzasadniono w nim odrębnie zagadnienia prawnego i wątpliwości wykładniczych, nie przeprowadzono analizy orzecznictwa i poglądów doktryny. Argumentacja skarżącego jest ogólnikowa, jednostronna i ogranicza się do lakonicznego przedstawienia własnego poglądu w opozycji do stanowiska prawnego Sądu drugiej instancji. Nie wykazuje zatem, że w sprawie ujawniły się zagadnienia wykładnicze o problemowym czy precedensowym charakterze, których wyjaśnienie wymagałoby zaangażowania Sądu Najwyższego i sprzyjało rozwojowi prawa. W takim ujęciu sformułowany przez skarżącego problem sprowadza się do kwestionowania prawidłowości stosowania przez Sąd Apelacyjny instytucji ubezwłasnowolnienia w okolicznościach sprawy. Skarżący opiera się przy tym na założeniach sprzecznych z podstawą faktyczną zaskarżonego orzeczenia. Z jego motywów nie wynika bowiem by podstawą uwzględnienia wniosku było wyłącznie stwierdzenie u uczestnika choroby psychicznej.

Niezależnie od powyższego problematyka przesłanek orzeczenia ubezwłasnowolnienia częściowego jest przedmiotem bogatego orzecznictwa Sądu Najwyższego, a uzasadnienie wniosku nie dostarcza argumentów przemawiających za potrzebą dodatkowej wypowiedzi Sądu Najwyższego w tym zakresie.

Materia sprawy o ubezwłasnowolnienie, wkracza bezpośrednio w sferę dóbr wysoko chronionych i głęboko ingeruje w prawa i wolności człowieka (zob. m.in. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 marca 2007 r., K 28/05, OTK-A 2007, nr 3, poz. 24). W orzecznictwie Sądu Najwyższego instytucja ta została jednak ukształtowana jako stosowana wyłącznie w celu ochrony dobra i interesów osoby której dotyczy (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 13 marca 1962 r., 2CR 435/61, RPE i S 1962, Nr 4, s.301; z 16 sierpnia 1962 r., I CR 320/62, OSN 1963, Nr 9, poz. 206; z 16 stycznia 1964 r., I CR 32/1963, OSN 1965, Nr 2, poz. 28; z 8 stycznia 1966 r., II CR 412/65, OSN 1966, Nr 10, poz. 170; z 15 maja 1969 r., I CR 132/1968, NP 1970, Nr 1, s. 114; z 27 października 1976 r., II CR 387/76, niepubl.; z 5 stycznia 1977 r., I CR 450/76, niepubl.; z 29 grudnia 1983 r., I CR 377/83, niepubl.; i z 28 września 1999 r., II CKN 269/99, Prok. I Pr.- wkł. 2000/2/27). Kwestia czy warunki te zostały spełnione w okolicznościach konkretnej sprawy nie stanowi istotnego zagadnienia prawnego ani nie tworzy wątpliwości wykładniczych, lecz należy do sfery stosowania prawa.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy natomiast rozumieć sytuację, w której skarga jest uzasadniona w sposób ewidentny, wskazując na rażące i poważne uchybienia zaskarżonego orzeczenia, które są możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Jedynie w takim wypadku możliwa jest kontrola prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym. Obciążenie go oczywistą i istotną wadą wskazuje, że usunięcie tego orzeczenia z obrotu leży w interesie publicznym – a tym samym, że może dojść do realizacji celu skargi kasacyjnej, jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia (tak np. Sąd Najwyższy w postanowieniach z 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, niepubl. i z 29 września 2017 r., V CSK 162/17, niepubl.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 8 października 2015 r., IV CSK 189/15, niepubl. i przywołane tam orzecznictwo).

Bliższa analiza lakonicznego uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie pozwala przyjąć, by skarga była – w powyższym rozumieniu – oczywiście uzasadniona.

Skarżący nie uwzględnił, że Sąd Najwyższy na etapie przedsądu nie bada podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.), a jedynie wnioski o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienie (art. 398⁴ § 2 k.p.c.), które stanowią odrębne elementy konstrukcyjne skargi kasacyjnej. Skarga kasacyjna winna być zatem tak zredagowana i skonstruowana, by Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w jej podstawach lub ich uzasadnieniu elementów kreatywnych skargi. Skarżący powinien zatem podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona i w czym – w jego ocenie – wyraża się ta „oczywistość”, a czego nie uczynił, odwołując się do zdawkowego zanegowania wystąpienia w sprawie przesłanek do orzeczenia ubezwłasnowolnienia częściowego. Odwołał się także do instytucji opieki, która nie znajduje zastosowania w przypadku ubezwłasnowolnienia częściowego (art. 16 § 2 k.c.). Uzasadnienie przedstawione przez Sąd Apelacyjny nie pozwala przy tym stwierdzić oczywistych i rażących uchybień, które mogłyby odpowiadać analizowanej przesłance.

Ponadto, skarżący – twierdząc, że jedyną przyczyną zastosowania w stosunku do niego instytucji ubezwłasnowolnienia był sam fakt choroby psychicznej, przy ustabilizowanej sytuacji życiowej i braku potrzeby udzielenia mu pomocy do prowadzenia swoich spraw - pominął, że skarga kasacyjna jest instrumentem prawidłowości stosowania prawa przez sądy, a nie instrumentem kontroli ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia. Nie można zatem przenosić do postępowania kasacyjnego sporów dotyczących stanu faktycznego, gdyż jego ustalenie należy do sądów *meriti*, a Sąd Najwyższy nie ma w tym zakresie żadnych, ustrojowych ani procesowych kompetencji (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 14 stycznia 2000 r., I CKN 1169/99, OSNC 1169/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 139 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 18 lipca 2014 r., IV CSK 671/13, niepubl.).

Skarżący zasad tych nie respektuje odwołując się w podstawach skargi i jej uzasadnieniu do naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. mimo, że jego zgłaszanie w postępowaniu kasacyjnym jest niedopuszczalne (art. 398³ § 3 i 398¹³ § 2 k.p.c.).

O oczywistej zasadności skargi nie może zatem świadczyć dokonanie przez Sąd Apelacyjny oceny dowodów w sposób który skarżący uznaje za wadliwy, są to bowiem zagadnienia usuwające się spod kontroli Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym. Niedopuszczalne jest negowanie na etapie postępowania kasacyjnego podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia z której wynika, że skarżący ma możliwość jedynie częściowego kierowania swoim postępowaniem, jest mu potrzebna pomoc do prowadzenia swoich spraw, w tym przede wszystkim w związku z toczącym się postępowaniem spadkowym. Nie znajduje także potwierdzenia w poczynionych w sprawie ustaleniach faktycznych teza, że jego sytuacja życiowa jest ustabilizowana, skoro toczy się postępowanie spadkowe po jego matce, elementem majątku spadkowego jest nieruchomość, w której zamieszkuje, a konflikt między rodzeństwem i sprzeczne interesy w sprawach majątkowych związane ze spadkiem powodują, że jest mu potrzebna pomoc osoby trzeciej, która będzie mieć na względzie jego interesy, a nie innych członków jego rodziny.

W konsekwencji wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania, w konfrontacji z motywami zaskarżonego orzeczenia, nie wykazuje tezy, że przy jego ferowaniu popełniono uchybienia w zakresie stosowania i wykładni prawa, które miały charakter kwalifikowany i nie podlegały różnym ocenom.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

Sąd Najwyższy nie orzekał o kosztach postępowania kasacyjnego w odpowiedziach na skargę nie domagano się bowiem zasądzenia kosztów od skarżącego, a pełnomocnik z urzędu - reprezentująca uczestnika także z wyboru - nie sformułowała wniosku w tym przedmiocie.

[SOP]

[ms]

